

Forskningsbaserat lärande vid Örebro universitet

Information och inspiration till dig som handledare

Inledning

Vid Örebro universitet arbetar vi med att inventera och utveckla kursinslag som gynnar studenternas möjligheter för ett forskningsbaserat lärande inom såväl de campusförlagda som de verksamhetsförlagda delarna av lärarutbildningen. Vi vill också att dessa delar av utbildningen integreras bättre med varandra, så att vi får en tydlig progression. Syftet är att studenterna i slutet av sin utbildning har goda förutsättningar för att både skriva ett bra självständigt arbete och tillämpa ett forskningsbaserat arbetssätt ute på skolorna.

Vetenskaplig grund

Skollagen (SFS 2010:800) är tydlig med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Därför är det viktigt att våra lärarstudenter rustas med kunskaper och förmågor som gör att de själva kan bedriva sådan utbildning. Det är också viktigt att de får förståelse för att utbildningen ska vila på flera grundläggande värden som demokrati, okränkbarhet och jämställdhet. Den vetenskapliga grunden och det som kallas beprövad erfarenhet måste stå i samklang med dessa värden för att få komma i beaktande.

5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. (Skollagen, 2010)

Vad som menas med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet preciseras inte ytterligare i skollagen. Däremot gör Skolverket följande tolkning:

Utbildning på vetenskaplig grund innebär att kunskap från vetenskapliga studier ska vara en utgångspunkt när förskolan och skolan planerar, genomför och utvärderar sin verksamhet. Kunskap från relevanta forskningsresultat ska med andra ord ligga till grund för arbetet både när det gäller innehållet i och formen för utbildningen. Detta gäller alla skolformer inklusive vuxenutbildningen (se vidare Skolverket, [här](#)).

Förskola och skola ska med andra ord ta sin utgångspunkt i vetenskapen. För att det ska vara möjligt, krävs också kunskaper om var man kan få tag på relevant forskning, hur den kritiskt kan granskas och hur dess resultat kan användas. Detta kallas ibland för forskningslitteracitet (se vidare [här](#)) och förutsätter kunskaper i vetenskapsteori och om forskningsmetoder.

Att arbeta på vetenskaplig grund innebär alltså att kritiskt granska och pröva den egna verksamheten med utgångspunkt i forskning, vilken man i sin tur har granskat kritiskt. Vi kan ju inte bara ha en skola som bara bygger på "what works" utan vi måste också fråga oss varför det

fungerar och varför vi inför vissa metoder. Om något anses effektivt måste vi fråga för vem och för vad? Detta är kanske självklart för er, men många studenter behöver hjälp med att utveckla detta förhållningssätt.

Beprövad erfarenhet

Det finns tyvärr ingen entydig definition av begreppet 'beprövad erfarenhet'. Men Skolverket skriver att beprövad erfarenhet "består av kunskap som har vuxit fram i det vardagliga arbetet i förskola och skola, genom att de verksamma tillsammans prövar och omprövar, diskuterar och kritiskt granskar sin egen verksamhet" (se vidare Skolverket, [här](#)).

Beprövad erfarenhet kan beskrivas utifrån följande karakteristika (jfr Persson, 2017):

1. Erfarenhet – ta sin utgångspunkt i praktiken, utifrån erfarenheter.
2. Kvalitet – det ska gå att belägga något i undervisningen som är framgångsrikt.
3. Utbredning av erfarenhet – en viss metod måste vara prövad av många för att anses vara beprövad.
4. Granskad – av kollegor och relaterad till forskning.
5. Delad – erfarenheten dokumenteras och sprids till andra.

Beprövad erfarenhet handlar alltså om professionens gemensamma kunskap som växer fram över tid och som är kollegialt granskad, diskuterad och dokumenterad. Detta är mer än vad enskilda lärare gör på en skola. Det krävs också att den beprövade erfarenheten är delad. En förutsättning för delning är att erfarenheterna är dokumenterade på ett systematiskt vis. Därför behöver lärarstudenterna få möjlighet att utveckla förmågan att kritiskt granska, diskutera och systematiskt dokumentera sina erfarenheter.

Det är viktigt att komma ihåg att i Skolverkets tolkning av skollagen ses beprövad erfarenhet som lika värdefull som vetenskapligt grundad kunskap och att de kompletterar varandra:

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet kompletterar varandra på flera sätt, och i det praktiska arbetet förutsätter de dessutom varandra. Vetenskaplig grund bidrar till att utveckla beprövad erfarenhet, och från den beprövade erfarenheten kommer kunskap om den egna verksamheten som behövs för att tolka vetenskapliga resultat (se vidare Skolverket, [här](#)).

Idealt sett betyder detta att beprövad erfarenhet kan fördjupa forskningens slutsatser och bidra till att utveckla ny kunskap utifrån det vardagliga arbetet. Studenternas verksamhetsförlagda utbildning utgör därmed en god arena för dem att utveckla förståelse för vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Tänk därför på att din handledning inom dessa områden är betydelsefull.

Evidens och evidensinformerad undervisning

Skolverket skriver följande: "Evidens är bästa tillgängliga kunskap och kan förstås som den kunskap som för tillfället är mest tillförlitlig. Forskning och beprövad erfarenhet inom utbildningsområdet utvecklas ständigt och det blir därför missvisande att tala om säker eller slutgiltig kunskap. När vi diskuterar och förhåller oss till olika vetenskapliga perspektiv och

resultat och försöker omsätta denna kunskap i vår verksamhet kan vi tala om att vi arbetar *evidensinformerat*" (se vidare Skolverket, [här](#)).

Distinktionen mellan evidensbaserat och evidensinformerat är avgörande. Det handlar alltså om att man som lärare ska försöka hålla sig informerad om forskningens rön om undervisning och lärande. Det är också viktigt att komma ihåg att i utbildningsforskning finns inga enkla bevis för vad som alltid fungerar. Det beror dels på att frågorna är generella, det vill säga berör många och därmed minskar precisionen i forskningen, dels på att det handlar om just människor. Vi är för olika för att generell kunskap om utbildning ska gälla för alla. Detta har också inneburit att forskning om utbildning och lärande ofta varit kvalitativ till sin karaktär och inte genererat "evidens" i den mer naturvetenskapliga tappningen. Det är inte alltid så lätt för lärarstudenterna att förstå olika typer av "evidens" på djupet. Vi måste därför utmana dem att reflektera kring aspekter som generaliserbarhet och vetenskaplighet.

Ett bra riktmärke när man läser vetenskapliga studier om hur man bör arbeta i praktiken är att allt fungerar någonstans men inget fungerar överallt! Man måste som lärare kritisk pröva, reflektera och använda sitt eget omdöme när man följer vetenskapliga råd. Inom utbildningsvetenskaplig forskning talas det också om *olika grad av evidens*. I dag finns det *mycket stark* evidens för att syntetisk läsinlärning (ljudning) är en bättre metod för nybörjare i läsning än exempelvis analytisk läsinlärning (helordsläsning). Evidensen är stark eftersom det finns hundratals välutformade studier i samma riktning (Elbro & Poulsen 2017, kap. 1). Det finns med samma logik *en del* evidens för att betyg i tidiga åldrar inte gynnar svagpresterande elever, särskilt inte pojkar. Evidensen är dock inte stark, på grund av att det bara gjorts ett fåtal studier av detta (t.ex. Klapp, Cliffordson & Gustafsson 2016). Att ha en evidensinformerad undervisning handlar alltså om att bygga på forskning, men med ett kritiskt förhållningssätt till forskningen. Vi tänker att studenterna får möjlighet att utveckla detta kritiska förhållningssätt till forskning genom att själva använda och utveckla förståelse för ett forskningsbaserat arbetssätt.

Vetenskapligt förhållningssätt

Ett vetenskapligt förhållningssätt handlar om att man, oavsett om det handlar om vetenskaplig forskning eller beprövad erfarenhet som ger vägledning för ett visst arbetssätt, själv bedömer relevansen i det man förväntas ta till sig och att man som lärare utgår från de behov som finns. För detta behövs ett *vetenskapligt förhållningssätt*, med vilket avses "en undersökande kultur där professionen själva diskuterar, kritiskt granskar, använder och utvärderar forskningsresultat utifrån sin erfarenhet och det sammanhang man befinner sig i" (se vidare Skolverket, [här](#)). På så vis blir det möjligt att bygga en utbildning som kontinuerligt lär och förbättrar sig på alla nivåer, alltifrån huvudmannanivå till klassrum och barngrupp.

Det är här vi också kan börja tala om ett forskningsbaserat lärande som ett medel både för att utbilda lärare och för att stärka etablerade lärare i arbetet mot ett vetenskapligt förhållningssätt i skolan. Vi menar att detta handlar om forskningslitteracitet (att läsa och förstå forskning utifrån dess premisser), metodmedvetenhet (att känna till och kunna använda vetenskapliga metoder i både akademiska och professionella sammanhang) samt att kunna kommunicera med och kring akademiskt och professionellt språk. Detta kallar vi forskningsbaserat lärande.

Vad forskningsbaserat lärande kan vara och innebära för våra lärarstudenter

Syftet med forskningsbaserat lärande är att skapa möjligheter för lärarstudenterna att använda akademins redskap, såsom att teoretisera, ställa hypoteser, göra observationer, reflektera och dokumentera både under utbildningen och i den kommande yrkesrollen. Därigenom kan de växa i sitt ämneskunnande, undervisningskunnande, ledarskap och eget lärande. Genom att använda, och reflektera över, dessa redskap kan studenterna utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt med hög relevans för den praktik de kommer att vara verksamma i.

Med fokus på forskningsbaserat lärande vill vi hjälpa studenterna att utveckla en naturlig koppling mellan arbetet i klassrummet och ett vetenskapligt förhållningssätt. Det handlar om att så långt som möjligt försöka motivera innehåll och genomförande, så att studenterna uppfattar att ett vetenskapligt förhållningssätt handlar om ett aktivt lärande och inte bara ett passivt konsumerande av forskning. Genom att studenterna under sin utbildning får pröva, och uppleva förtjänsterna av, forskningsbaserade arbetsätt, förbereds de på ett konkret sätt inför skrivandet av de självständiga arbetena. VFU-skolan utgör en viktig arena där studenterna kan pröva metoder ute i verksamheten. Men det kan också skapas goda möjligheter för studenternas forskningsbaserade lärande genom väl genomtänkta läraktiviteter och examinationsuppgifter i utbildningens campusförlagda delar.

Referenser

Biesta, G. (2011). *God utbildning i mätningens tidevarv*. Stockholm: Liber.

Elbro, C., & Poulsen, M. (2016). *Utvärdera din undervisning: värdera och förstå statistik och evidens*. Stockholm: Natur & kultur.

Klapp, A., Cliffordson, C., & Gustafsson, J. E. (2016). The effect of being graded on later achievement: evidence from 13-year olds in Swedish compulsory school. *Educational Psychology*, 36(10), 1771-1789.

Persson, J. (2017). *Är VBE i skolan samma sak som VBE i hälso-och sjukvård? Vetenskap och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Skolforskningsinstitutet.

Serder, M. (2017). Om risken med evidens som särskilt utvalda sanningar.)
<https://kfsk.se/foublogg/skola/298/>

SFS 2010:800. Skollagen. Utbildningsdepartementet.